

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi perustulokokeilusta

Viitteenne: STM051:00/2016

Vaikka Sosiaali- ja terveysministeriö ei lausuntokierroksellaan suoraan pyytänyt kuulla ajatushautomo Tänkin näkemystä laiksi perustulokokeilusta, koemme silti velvollisuudeksemme toimittaa oman lausuntomme aiheesta. Nähdäksemme olemme kuitenkin se organisaatio, jonka kirjoittama raportti "Miten testata perustulon vaikutuksia? Kenttäkoekulttuurin lyhyt oppimäärä" on aikaansaanut tapahtumien ketjun, joka johti perustulokokeilun kirjaamiseen hallituksen strategiseen ohjelmaan.

Haluamme onnitella hallitusta rohkeudesta lähteä toteuttamaan satunnaistettua yhteiskunnallista koetta. Lakiehdotuksen koeasetelma on kansainvälisestikin katsottuna poikkeuksellisen progressiivinen. Kyseisen kaltaista satunnaistettua kenttäkoetta perustulosta ei ole aiemmin järjestetty. Koe on saavuttanut jo valtavasti myönteistä huomioita maailmalla niin medioissa kuin yhteiskuntatieteiden tutkijoiden keskuudessa. Huolehtimalla, että kokeen data kerätään tieteellisen tutkimuksen edellyttämällä tavalla ja että data avataan suomalaisen tutkijayhteisön lisäksi kansainvälisille tutkijoille, pystymme maksimoimaan tutkimukseen käytetyt panostukset saamalla huippuluokan kansainväliset tutkijat analysoimaan saatuja tuloksia.

Pidämme erittäin ansiokkaana, että laissa ehdotetussa koeasetelmassa suoritetaan valtakunnallinen satunnaistaminen. Tämän lisäksi on tärkeää pitää myös kiinni siitä, että arvottujen koehenkilöiden on pakko osallistua kokeeseen. Kokonaisuudessaan koeasetelma on kuvattu selkeästi ja tieteellisesti päteviä tuloksia antavana oikein toteutettuna.

Kokeilulaissa tutkimuksen kohderyhmäksi on rajattu työttömät. Ryhmän valinta on ymmärrettävä, sillä sitä on suhteellisen helppo tutkia. Haluamme kuitenkin korostaa, että kokeilut antavat mahdollisuuden tutkia nimenomaan ns. hankalia ryhmiä, joiden käytöksestä ei ole olemassa juurikaan tutkimuskirjallisuutta. Tällainen ryhmä on esimerkiksi koulutuksen ja työn ulkopuolelle jäävät nuoret. Mitä hankalammin ennustettavissa jonkun ryhmän käyttäytyminen perustulon myötä olisi, sen tärkeämpää olisi tutkia kyseistä ryhmää.

Nykyinen kohderyhmärajaus on mielekäs, mikäli nyt laissa esitettyä perustulokokeilua seuraisi sarja muita kokeiluita, joissa olisi tästä kokeiluista poikkeavia kohderyhmiä, kuten esimerkiksi pienituloiset työssäkäyvät, pienituloiset yrittäjät, silpputyöläiset, vanhempainvapaalla olevat tai opiskelijat. Sosiaaliturvan uudistaminen perustulon kaltaisella sosiaalituella vaatii useiden ryhmien tutkimisen ja siihen kannattaa varata myös ajallisesti riittävästi resursseja. Näin voimme saada riittävästi tietoa tutkimusryhmien avulla ennen kuin muutokset kohdistetaan koko kansaan.

Toivottavaa jatkossa olisi myös, että kokeessa olisi monta koeryhmää eli että eri ihmiset kohtaisivat erilaisen perustulomallin. Tällöin voitaisiin tarkemmin eritellä mallin eri puolien vaikutuksia. Nyt tehtävässä kokeilussa tällaista erottelua ei voida tehdä, jos vaikutuksia ylipäättänsä

TÄNK

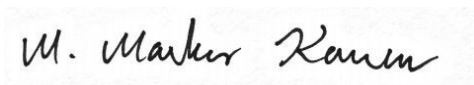
havaitaan. Jatkossa myös otoskokojen tulisi olla suurempia kuin 2000, jotta kokeen vaikutukset todella havaitaan.

Esitys laiksi perustulosta nimeää vain kolme vastemuuttujaa, joita kokeilun yhteydessä tutkittaisiin. Näistä työvoimahallinnon palveluihin osallistuminen ei todennäköisesti tule tarjoamaan merkittävää tiedollista lisäarvoa, kun pohditaan perustulon hyötyjä ja haittoja. Yleisesti ottaen haluamme kannustaa usean vastemuuttujan käyttämistä tutkimuksessa, jotta tutkimuksen avulla voitaisiin paremmin ymmärtää myös perustulon vaikutusmekanismeja. Ensisijaisen vastemuuttujan eli työllisyystarkastelun lisäksi toissijaisia voisi olla selvästi useampi kuin mitä laissa nyt esitetään.

Työllisyyteen liittyvien muuttujien lisäksi olisi arvokasta huomioida myös ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin laajemmin liittyviä muuttujia. Muun muassa ns. byrokratialoukut mainitaan laissa, mutta niiden mittaaminen jää avoimeksi. Jos byrokratialoukut ovat osittainen syy tehdä koe, tulisi niitä myös pyrkiä mittaamaan.

Kokeen kestoksi on rajattu 2 vuotta. Tämä on ehdoton minimiaika kokeilulle. Kokeen pitkää kesto puoltaa 1970-luvulla Yhdysvalloissa toteutetut perustulokokeilut. Eräissä Yhdysvalloissa toteutetussa kokeessa vaikutukset tulivat täytenä vasta noin 2,4–4,5 vuoden kuluttua kokeen alusta ihmisryhmän mukaan. Lisäksi kyseisen kokeen kolmen ja viiden vuoden koeryhmiä vertaillaessa viiden vuoden ryhmän käyttäytymisvaikutukset erosivat kolmen vuoden ryhmästä ollen suurempia.

Perustulokokeilu voidaan nähdä ennakkotapauksena laajamittaisesta kenttäkokeesta, mutta sen onnistumista ei pidä käyttää ainoana arviointikeinona, kun päätetään missä määrin kokeilukulttuuria voitaisiin jatkossa edistää satunnaistetuilla kenttäkokeilla. Perustulokoe tulisi nähdä osana poliittisen kulttuurin muutosta, jossa politiikkauudistukset perustuvat mahdollisimman vahvaan tutkimukselliseen näyttöön.

Markus Kanerva
Puheenjohtaja
Tänk ry